

Bożena Szewczuł

Istotne elementy życia konsekrowanego według instrukcji "Rozpocząć na nowo od Chrystusa"

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 47/3-4, 67-96

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BOŻENA SZEWCZUL

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ISTOTNE ELEMENTY ŻYCIA KONSEKROWANEGO WEDŁUG INSTRUKCJI ROZPOCZĄĆ NA NOWO OD CHRYSZTUSA

Treść: Wstęp – 1. Historia dokumentu. – 2. Istotne elementy życia konsekrowanego według instrukcji. – 2.1. Chrystus centrum życia konsekrowanego. – 2.2. Całkowite oddanie życia Bogu. – 2.3. Wyraźny znak w Kościele. – 2.4. Uległość wobec działania Ducha Świętego. – 2.5. Prymat życia duchowego. – 2.5.1. Słowo Boże. – 2.5.2. Modlitwa i kontemplacja Oblicza Chrystusa. – 2.5.3. Eucharystia. – 2.5.4. Duchowość komunii. – 2.5.5. Komunia z innymi instytutami. – 2.5.6. Komunia ze świeckimi. – 2.5.7. Jedność z Pasterzami. – 2.6. Dążenie do świętości. Zakończenie.

Wstęp

Historia życia konsekrowanego w Kościele jasno ukazuje, że powstanie, rozwój oraz odnowa wszystkich jego form zawsze łączyły się z Osobą Chrystusa i Jego Ewangelią¹. Od początku istotą tego rodzaju życia było dążenie do doskonałego naśladowania Chrystusa. W celu jak najwierniejszego upodobnienia się do Niego, a tym samym osiągnięcia świętości życia, już w pierwszych wspólnotach chrześcijańskich podejmowano życie w dziewictwie, oddawano się surowej ascezie, a także szukano możliwości nieustannego przebywania z Bogiem dzięki odosobnieniu na pustyni lub w klauzurze. W IV wieku podjęto życie we wspólnotach, ślubując posłuszeństwo przełożonemu w celu naśladowania Chrystusa posłusznego woli

¹ *Dekret o przystosowanej do współczesności odnowie życia zakonnego «Perfectae caritatis»* (odtąd: PC) 1, w: Sobór Watykański II, konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie, Poznań 2002, s. 264-275: „... dążenie do miłości doskonałej drogą rad ewangelicznych bierze początek z nauki i przykładu Boskiego Mistrza i jawi się jako znamienity znak królestwa niebieskiego”; Por. KPK/1983 kan. 575.

Ojca aż do śmierci². W kolejnych wiekach osoby konsekrowane, wpatrzone w Chrystusa „głoszącego Królestwo Boże, czyniącego ludziom dobrze, czy też obcującego z nimi w świecie³, rezygnując ze ścisłej klauzury, oddawały się życiu apostołskiemu i dobroczynnemu. Zawsze jednak źródłem ich działań był Chrystus i Jego nauczanie zawarte w Ewangeliu. Stąd życie konsekrowane w jego dynamizmie i różnorodności form⁴ postrzegano i postrzega się jako historyczną kontynuację obecności zmartwychwstałego Pana, jako Ewangelię otwierającą się w ciągu wieków⁵. W Chrystusie też, jako centrum życia konsekrowanego, powinny znajdować swoje źródło wszystkie dążenia osób konsekrowanych zmierzające do ciągłego odnawiania się także w dzisiejszych czasach. Wydaje się, że ta myśl – najogólniej rzecz ujmując – została zawarta w tytule instrukcji *Rozpocząć na nowo od Chrystusa: odnowione zaangażowanie życia konsekrowanego w trzecim tysiącleciu* opublikowanej przez Kongregację Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostołskiego 19 maja 2002 roku⁶.

W tekście instrukcji wśród wielu wskazań skierowanych do osób konsekrowanych dotyczących tego, jak powinny rozpoczynać życie na nowo od Chrystusa, zostały omówione istotne elementy oddania się Bogu na drodze realizacji rad ewangelicznych. To na nie należy zwrócić szczególną uwagę i uwzględniać je w procesie odnowy także w trzecim tysiącleciu, ponieważ determinują one formy i kieru-

² F. M u z z a r e l l i, *De professione religiosa a primordiis ad sacc. XII*, Romae 1938, s. 28-29; C e z a r y z A r l e s, *Regula dla dziewic, Źródła monastyczne*, (przekład: E. Czerny, M. Borkowska, J. Piłat; red. M. Starowieyski), Kraków 1994, t. 2, s. 66; *Regula naszego Ojca Makarego*, w: *Wczesne reguły monastyczne z Galii, Źródła monastyczne*, (przekład: K. Bielawski; red. M. Starowieyski), Kraków 1994, t. 3, s. 57.

³ KPK/1983 kan. 577.

⁴ W KPK/1983 wymienia się następujące formy życia konsekrowanego: instytuty życia konsekrowanego (instytuty zakonne – kan. 607, świeckie – kan. 710 i stowarzyszenia życia apostołskiego – kan. 731), stan dziewic – kan. 604 oraz życie pustelnicze – kan. 603. Dodatkowo w adhortacji apostołskiej *Vita consecrata* z 1996 r. pisze się o stanie wdów i wdowców – nr 7 oraz o nowych formach życia konsekrowanego czekających na oficjalne uznanie przez Stolicę Apostołską – nr 12, 62; J o a n n e s P a u l u s II, *Adhortatio apostolica post-synodalis, «Vita consecrata»*, 25.03.1996, AAS 88 (1996) 377-486, 19, tekst polski: J a n P a w e ł II, *Posynodalna adhortacja apostołska «Vita consecrata»*, Warszawa-Ząbki (odtąd: Vcon).

⁵ Vcon 19.

⁶ Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostołskiego, *Rozpocząć na nowo od Chrystusa: odnowione zaangażowanie życia konsekrowanego w trzecim tysiącleciu*, Poznań 2002 (odtąd: RNCH).

nek wszelkich przemian, ewolucji i odnowy. Bez respektowania ich życie konsekrowane straciłoby swą tożsamość i niemożliwe byłoby rozpoczynanie go na nowo od Chrystusa. Elementy te staną się przedmiotem niniejszego studium⁷.

1. Historia dokumentu

Dnia 13 maja 2002 roku Jan Paweł II zatwierdził instrukcję Kongregacji Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego pt. *Rozpocząć na nowo od Chrystusa: odnowione zaangażowanie życia konsekrowanego w trzecim tysiącleciu*. Dokument został opublikowany 19 maja w Uroczystość Zesłania Ducha Świętego, a 14 czerwca w auli kongresowej Kongregacji Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego miała miejsce jego prezentacja⁸.

Bezpośrednim motywem skłaniającym Kongregację do podjęcia prac nad dokumentem było wydanie w dniu 6 stycznia 2001 roku listu apostolskiego Jana Pawła II *Novo millennio ineunte* skierowanego do biskupów, kapłanów i wszystkich wiernych na zakończenie Wielkiego Jubileuszu 2000 roku⁹. Papież, dokonując podsumowania doświadczenia jubileuszowego, przestrzegał wiernych przed mogącą się pojawić tendencją do bezczynności. Dlatego też zachęcał do podjęcia dalszych działań, w tym m.in. do opracowania programu duszpasterskiego na najbliższe lata¹⁰. Za myśl przewodnią,

⁷ P a w e ł VI, *Istota i zadania życia zakonnego*, Przemówienie do uczestników kilku kapituł generalnych, 23 maja 1964 roku, AAS 56 (1964) 565-571, tekst polski w: P a w e ł VI, *Charyzmat życia zakonnego. Przemówienia i dokumenty*, opr. A. Zuchowski, T. Sulowska, Poznań-Warszawa 1974, s. 86-87.

⁸ RNCH 46; E. H e r n à n d e z S o l a, *Presentazione dell'Istruzione della Congregazione per gli Istituti di vita consacrata e le Società di vita apostolica, «La contemplazione del volto di Cristo illumina il cammino della vita consacrata nel III millennio»*, L'Osservatore Romano (wyd. włoskie) 15 giugno 2002, s. 5.

⁹ J o a n n e s P a u l u s II, *Epistula apostolica episcopis, clero, fedelibus magni Iubilaei anni MM sub exitum «Novo millennio ineunte»*, 06.01.2001, AAS 93 (2001) 266-309, 49, tekst polski: J a n P a w e ł II, *List apostolski «Novo millennio ineunte» na zakończenie Wielkiego Jubileuszu roku 2000*, Poznań 2001 (odtąd: NMI).

¹⁰ NMI 15: „Teraz winniśmy spojrzeć w przyszłość, «wyplnąć na głębiej», ufając słowu Chrystusa: *Duc in altum!* To, czego dokonaliśmy w minionym roku, nie upoważnia nas bynajmniej do jakiegoś zwyczajnego zadowolenia ani tym bardziej nie pozwala nam zaniechać dalszych działań. Przeciwnie, dotychczasowe doświadczenia powinny *wzbudzić nowe energie*, nakłaniając nas, byśmy wyrazili entuzjazm w konkretnych przedsięwzięciach. Jezus sam napomina nas: «Ktokolwiek przykłada rękę do pługa, a wstecz się ogląda, nie nadaje się do królestwa Bożego» (Łk 9, 62). W służbie Królestwu nie ma czasu,

którą należy uczynić podstawą programu na trzecie tysiąclecie, Jan Paweł II uznał skupienie się wokół osoby Chrystusa i Jego nauki zawartej w Ewangelii. Każda wspólnota kościelna – jedną z nich tworzą osoby konsekrowane – powinna dostosować ów program do właściwej sobie specyfiki i ustalić podstawowe kierunki działania, podejmując priorytety duszpasterskie ukazane w liście¹¹.

Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, zainspirowana treścią listu *Novo millennio ineunte*, odbyła w dniach 25-28 września 2001 roku Zgromadzenie Plenarne. Celem zebrania było przyjrzenie się w świetle listu życiu konsekrowanemu w Kościele i pomoc osobom konsekrowanym w głębszym zrozumieniu zamieszczonych tam wskazań duszpasterskich¹². Jednocześnie zgromadzeni Ojcowie próbowali odpowiedzieć na pytanie jak wydana pięć lat wcześniej posynodalna adhortacja apostolska o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele *Vita Consecrata*, zawierająca podstawowe zasady odnowy życia konsekrowanego, została przyjęta i była realizowana we wspólnotach, całych instytutach i w Kościołach lokalnych. Uznanie, że adhortacja powinna być nadal zgłębiana i stanowić punkt odniesienia dla instytutów życia konsekrowanego w procesie ich odnowy i wierności własnemu dziedzictwu¹³. Uczestnicy Zebrania Plenarnego nie zmierzali do wydania nowego dokumentu doktrynalnego na kształt *Vita consecrata* lecz opracowali instrukcję *Roz-*

aby oglądać się za siebie, a tym bardziej aby oddawać się bezczynności. Czeka nas wiele zadań, musimy zatem opracować skuteczny program duszpasterski na okres po Jubileuszu”; Tamże 59: „Po entuzjazmie jubileuszowych uroczystości nie powracamy do codziennej szarzyzny. Przeciwnie, jeśli nasze pielgrzymowanie było autentyczne, pozwoliło nam niejako rozprostować nogi przed drogą, która nas czeka. Musimy naśladować entuzjazm apostoła Pawła: «wyteżając siły ku temu, co przede mną, pędzę ku wyznaczonej mecie, ku nagrodzie, do jakiej Bóg wzywa w górę w Chrystusie Jezusie» (Flp 3, 13-14)”.

¹¹ NMI 29: „Ten właśnie niezmienny program [zawarty w Ewangelii i skupiony wokół Chrystusa] jest naszym programem na trzecie tysiąclecie. Jest jednak konieczne, aby znalazł on wyraz we wskazaniach duszpasterskich dostosowanych do sytuacji każdej wspólnoty”.

¹² RNCH 3, 4; E. Martínez Somalo, *L'istruzione «Ripartire da Cristo»: un rinnovato impegno della vita consacrata nel terzo millennio*, *Informationes SCRIS* 28/2 (2002) 49; E. Hernández Sola, *Presentazione dell'Istruzione della Congregazione per gli Istituti di vita consacrata e le Società di vita apostolica*, «*La contemplazione del volto di Cristo illumina il cammino della vita consacrata nel III millennio*», *L'Osservatore Romano* (wyd. włoskie) 15 giugno 2002, s. 5.

¹³ RNCH 3.

począć na nowo od Chrystusa. Dokument ten jest zasadniczo adaptacją listu *Novo millennio ineunte*, swego rodzaju tłumaczeniem czy „normami wykonawczymi” przeznaczonymi dla osób konsekrowanych zarówno duchownych, jak i świeckich, podejmujących w Kościele rady ewangeliczne¹⁴. Śledząc treść obu dokumentów, łatwo można dostrzec, że w instrukcji zostały omówione prawie wszystkie priorytety duszpasterskie wyliczone przez Jana Pawła II w liście *Novo millennio ineunte* z dostosowaniem ich do warunków życia konsekrowanego. Należą do nich: kontemplacja Oblicza Chrystusa¹⁵, dążenie do świętości¹⁶, modlitwa i kontemplacja¹⁷, Słowo Boże¹⁸, Eucharystia jako uprzywilejowane miejsce spotkania z Panem¹⁹, duchowość komunii²⁰, wezwanie do miłosierdzia²¹, zaangażowanie ekumeniczne²², dialog międzyreligijny²³, współczesne wyzwania, m.in. dewastacja środowiska naturalnego, problem pokoju, deptanie podstawowych praw ludzkich, a także troska o poszanowanie życia ludzkiego²⁴.

Programowe słowa listu – *Duc in altum* (Łk 5,4) – inspirujące do zawierzenia Chrystusowi, *wypłynięcia na głębię* i spojrzenia w przyszłość, korespondują z tytułem instrukcji, zachęcając usilnie osoby konsekrowane do ciągłego odkrywania głębi poświęcenia swego życia wyłącznie Chrystusowi i rozpoczynania odnowy życia właśnie od Niego²⁵.

O łączności obu dokumentów najwymowniej świadczy tytuł III części analizowanego listu apostołskiego zatytułowana *Na nowo rozpoczynać od Chrystusa*, który stał się tytułem instrukcji oraz zasadniczym wskazaniem dla działań zakonników żyjących w trzecim tysiącleciu.

¹⁴ KPK/1983 kan. 207; B. S o r g e, *Una santità più autentica. Rileggere «Ripartire da Cristo»*, Testimoni 14 (2003) 31.

¹⁵ NMI 16-29; RNCH 23, 27.

¹⁶ NMI 30-31; RNCH 8.

¹⁷ NMI 32-34; RNCH 25.

¹⁸ NMI 39-41; RNCH 24.

¹⁹ NMI 35-36; RNCH 26.

²⁰ NMI 43-45; RNCH 28-32.

²¹ NMI 49-50; RNCH 36.

²² NMI 48; RNCH 40-44.

²³ NMI 55; RNCH 42.

²⁴ NMI 51-52; RNCH 45.

²⁵ Por. RNCH 4, 21, 22.

Mimo że instrukcja *Rozpocząć na nowo od Chrystusa* wyrasta bezpośrednio z listu *Novo millennio ineunte*²⁶, to jednak dokumentem najczęściej w niej przywoływanym jest adhortacja apostolska *Vita consecrata*²⁷, ponieważ już tam zostało zapowiedzianych szereg zagadnień poruszonych następnie przez Jana Pawła II w liście *Novo millennio ineunte*, a poza tym adhortacja ta jest najlepszą syntezą dotyczącą życia konsekrowanego końca XX wieku²⁸.

Instrukcja składa się ze wstępu (nr 1-4) i czterech części. W pierwszej z nich (nr 5-10) Ojcowie Zebrania Plenarnego wyrazili wdzięczność członkom wszystkich form życia konsekrowanego w Kościele za doniosłą rolę w głoszeniu Ewangelii i dawanie świadectwa o Królestwie, które przyjdzie. W części drugiej (nr 11-19) uwzględniono próby i trudności, jakim poddawane jest życie według rad ewangelicznych, i zachęcono, aby dostrzegać w nich nową sposobność do odkrycia głębszego sensu życia konsekrowanego. W trzeciej części (nr 20-32), najobszerniejszej i najbogatszej w treść, podano konkretne wskazania, jak sprostać próbom i odpowiedzieć na podstawowe wyzwania stojące przed życiem konsekrowanym. Zachęca się tutaj do zwrócenia uwagi przede wszystkim na duchowość i rozpoczęcie odnowy od Chrystusa. Ostatnia część dokumentu (nr 33-46) to wezwanie skierowane do osób konsekrowanych, aby swe życie uczynić wymownym świadectwem całkowitego poświęcenia się Bogu i ludziom.

2. Istotne elementy życia konsekrowanego według instrukcji

Zgodnie z charakterem właściwym instrukcjom jako aktom Kongregacji Stolicy Apostolskiej dokument *Rozpocząć na nowo od Chrystusa* podaje bliższe wskazania dotyczące stosowania przepisów prawa kanonicznego odnoszących się do życia konsekrowanego. W zasadzie wyjaśnia²⁹ on nauczanie Soboru Watykańskiego II³⁰ oraz posoborową naukę Kościoła odnoszącą się do życia konsekro-

²⁶ W 147 przypisach instrukcji list *Novo millennio ineunte* przywoływany jest 51 razy.

²⁷ W 147 przypisach instrukcji adhortacja *Vita consecrata* przywoływana jest 68 razy.

²⁸ G. F. P o l i, *Ripartire da Cristo. La «misura alta» della vita consacrata per il terzo millennio*, *Vita Consacrata* 38 (2002) 472.

²⁹ I. S u b e r a, *Historia źródeł i nauki prawa kanonicznego*, Warszawa 1977², s. 23-24.

³⁰ *Konstytucja dogmatyczna o Kościele «Lumen gentium»* (odtąd: LG) 46, w: Sobór Watykański II, konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie, Poznań 2002, s. 104-166; PC 5-6.

wanego, ujętą w normy prawne w KPK z 1983 r., a ostatnio bardzo szeroko omówioną w posynodalnej adhortacji apostolskiej *Vita consecrata*.

Obchody roku jubileuszowego i związane z nim wskazania duszpasterskie Ojca Świętego, a szczególnie wezwanie wszystkich wiernych do odnowionego zaangażowania w dążeniu do świętości³¹, zwróciły uwagę na realizację owych wskazań przez osoby konsekrowane, tym bardziej że spoczywa na nich także obowiązek stawiania się przykładem świętości i przypominania o niej innym wiernym³². Stąd w instrukcji kładzie się nacisk na te elementy życia konsekrowanego, które ulegają naturalnej i koniecznej ewolucji, dostosowują się do zmieniających się warunków społecznych i kulturalnych, zawsze jednak stanowiąc istotę życia konsekrowanego. To one powinny służyć pomocą osobom konsekrowanym w dążeniu do świętości. Porównując je z elementami życia konsekrowanego wymienionymi w KPK/1983³³, zauważamy eksponowanie obecnie głównie tzw. elementów teologicznych czyli duchowych³⁴, podczas gdy

³¹ NMI 30; Por. L G V; J o a n n e s P a u l u s II, *Epistula apostolica episcopis, clero, fidelibus anni MM Iubilaeum ad parendum «Tertio millennio adveniente»*, 10.11.1994, AAS 87 (1995) 5-41, 42, tekst polski: J a n P a w e ł II, *List apostolski Tertio millennio adveniente*; Vcon 39.

³² L G 39: „To praktykowanie rad ewangelicznych, dzięki pobudzeniu przez Ducha Świętego, podejmowane przez licznych chrześcijan bądź prywatnie, bądź w zatwierdzonych przez Kościół warunkach czy stanie, daje w świecie i dawać powinno wspaniałe świadectwo i przykład tej właśnie świętości”. Por. Vcon 39; RNCH 8.

³³ KPK/1983 kan. 573: § 1. Życie konsekrowane przez profesję rad ewangelicznych jest trwałą formą życia, w której wierni pod działaniem Ducha Świętego naśladując dokładniej Chrystusa, oddają się całkowicie umiłowanemu nade wszystko Bogu, ażeby – poświęceni z nowego i szczególnego tytułu dla chwały Boga, budowania Kościoła i zbawienia świata – osiągnąć doskonałą miłość w służbie Królestwa Bożego i, stawszy się w Kościele wyraźnym znakiem, zapowiadać niebieską chwałę.

§ 2. Tę właśnie formę życia w instytucjach życia konsekrowanego, kanonicznie erygowanych przez kompetentną władzę Kościoła, podejmują w sposób wolny ci wierni, którzy przez śluby lub inne zobowiązania, zgodnie z przepisami własnych instytucji, zobowiązują się do zachowania ewangelicznych rad czystości, ubóstwa i posłuszeństwa oraz przez miłość, do której prowadzą, łączą się w sposób szczególny z Kościołem i jego tajemnicą.

³⁴ KPK/1983 kan. 573 § 1. Zalicza się do nich konsekrację życia według rad ewangelicznych, działanie Ducha Świętego, dokładniejsze naśladowanie Chrystusa, całkowite oddanie życia umiłowanemu nade wszystko Bogu, poświęcenie z nowego i szczególnego tytułu dla chwały Boga, budowania Kościoła i zbawienia świata, stanie się w Kościele wyraźnym znakiem i zapowiedzią niebieskiej chwały, osiągnięcie doskonałej miłości w służbie Królestwa Bożego. Por. E. G a m b a r i, *I religiosi nel Codice. Commento ai singoli canoni*, Milano 1986, s. 22; B. W. Z u b e r t, *Instytucje życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostolskiego, Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego, Księga*

o prawnych, kanonicznych tylko się wspomina, wychodząc z założenia, że nie wymagają one obszernego wyjaśnienia³⁵. Za najbardziej istotne teologiczne elementy życia konsekrowanego uważa się obecnie konieczność umieszczenia na pierwszym miejscu życia duchowego³⁶, poddanie się działaniu Ducha Świętego³⁷, uczynienie Chrystusa centrum życia konsekrowanego³⁸, troskę o wzrost duchowości komunii³⁹, stawianie się wyraźnym znakiem w Ludzie Bożym⁴⁰ oraz dążenie do świętości⁴¹.

2.1. Chrystus centrum życia konsekrowanego

Papież Jan Paweł II, mówiąc w liście *Novo millennio ineunte* o programie jubileuszowym na trzecie tysiąclecie dla wszystkich wiernych, stwierdza, że nie trzeba szukać nowego pomysłu czy projektu, ponieważ program już istnieje i koncentruje się on wokół samego Chrystusa⁴².

II. *Lud Boży. Część III*, Lublin 1990, s. 18; M o n t a n, A., *Gli istituti di vita consacrata e le società di vita apostolica*, w: *Il diritto nel mistero della Chiesa*, t. II. *Il popolo di Dio, Stati e funzioni del popolo di Dio, Chiesa particolare e universale. La funzione di insegnare, (libri II e III del Codice)*, Roma 2001, s. 177-178; A n d r é s, D. J., *Il diritto dei religiosi. Commento esegetico al codice*, Roma 1999², s. 12; J. A u b r y, *Religiose e religiosi in cammino*, Torino 1987, s. 51-165; H. Böhler, *I consigli evangelici in prospettiva trinitaria. Sintesi dottrinale*, Torino 1993, s. 206-219; J. A u b r y, *La consacrazione nella vita religiosa*, w: AA. VV., *La teologia della vita consacrata*, Roma 1990, s. 87-128; J. A u b r y, *Teologia della vita religiosa*, Torino 1988, 29-46.

³⁵ KPK/1983 kan. 573 § 2. Elementami prawnymi życia konsekrowanego są: stały sposób życia, zobowiązanie się poprzez śluby lub inne więzy do zachowania rad ewangelicznych, kanoniczna erekcja poprzez kompetentną władzę, wolny wybór tej formy życia, przestrzeganie prawa własnego instytutów.

³⁶ RNCH 4: „Ojcowie Zebrania Plenarnego [...] patrząc na życie konsekrowane dzisiaj i biorąc do serca wskazania Ojca Świętego, zapraszają osoby konsekrowane, w każdym środowisku i kulturze, by postawiły przede wszystkim na duchowość”.

³⁷ RNCH 10.

³⁸ RNCH 21.

³⁹ RNCH 28.

⁴⁰ RNCH 6, 8, 13.

⁴¹ RNCH 4, 20, 23.

⁴² NMI, nr 29: „Nie trzeba zatem wyszukiwać «nowego programu». Program już istnieje: ten sam co zawsze, zawarty w Ewangelii i w żywej Tradycji. Jest on skupiony w istocie rzeczy wokół samego Chrystusa, którego mamy poznawać, kochać i naśladować, aby żyć w Nim życiem trynitarnym i z Nim przemieniać historię, aż osiągniemy swą pełnię w niebiańskim Jeruzalem. Program ten nie zmienia się mimo wpływu czasu i ewolucji kultur, chociaż bierze pod uwagę epokę i kulturę, aby możliwy był prawdziwy dialog i rzeczywiste porozumienie. Ten właśnie niezmienny program jest naszym programem na trzecie tysiąclecie”.

Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, nawiązując do myśli Najwyższego Przełożonego instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego⁴³, dostosowując ów program do sytuacji osób konsekrowanych początku trzeciego tysiąclecia, położyła akcent na konieczność *rozpoczynania na nowo od Chrystusa* drogi ciągłego nawracania się i odnowy. Chrystusa zaś określiła mianem *centrum życia konsekrowanego*⁴⁴.

Rozpocząć na nowo od Chrystusa. Znaczenie tytułowej sentencji omawianej instrukcji *rozpocząć na nowo od Chrystusa* w odniesieniu do osób konsekrowanych wyjaśnia się dokładniej w części trzeciej dokumentu, w której autorzy nawiązują do pierwotnego doświadczenia Apostołów, zarówno przed jak i po zmartwychwstaniu Jezusa wciąż rozpoczynających na nowo od Niego. Podobnie też postępowały tysiące mężczyzn i kobiet, którzy w ciągu wieków na wzór uczniów z Galilei poświęcali swe życie Bogu, rozpoczynając je każdego dnia na nowo w odniesieniu do Jezusa⁴⁵.

W tekście instrukcji wyjaśniono, że gdy rozpoczynają na nowo od Chrystusa osoby konsekrowane, On sam wychodzi im na spotkanie, a następnie wciąż towarzyszy na drogach ich życia. To On obecny jest we wspólnotach gromadzących się w Jego imię, On poucza o swoim Duchu, ukierunkowuje na Ojca, czyni narzędziami swojej miłości⁴⁶.

Naśladowanie Chrystusa. Ten element życia konsekrowanego zaliczony został do istotnych już w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku⁴⁷. Z instrukcji, która przypomina o jego znaczeniu, wynika, że *rozpocząć na nowo od Chrystusa* to podjąć wysiłek w szczególnym naśladowaniu Go⁴⁸, która polega na specyficznej żażyłości z Chrystusem, pragnieniu utożsamienia się z Nim poprzez przyjęcie

⁴³ KPK/1983 kan. 590 §2.

⁴⁴ RNCH 21: „Staje się więc konieczne przyłgnąć coraz bardziej do Chrystusa, centrum życia konsekrowanego...”; Por. Vcon 16: „Uczniowie w chwili uniesienia słyszą wezwanie Ojca, aby słuchali Chrystusa, zaufali Mu bez reszty i uczynili Go centrum swojego życia”.

⁴⁵ RNCH 21.

⁴⁶ RNCH 21.

⁴⁷ KPK/1983 kan. 573 § 1, kan. 662.

⁴⁸ RNCH 21, 24. W tych numerach instrukcji 4 razy stwierdza się, że rozpoczęcie na nowo od Chrystusa jest szczególnym naśladowaniem Go. G. F. P o l i, *Ripartire da Cristo*/4. *La vita spirituale al primo posto*, Vita Consacrata 39 (2003) 183.

jego dążeń i sposobu życia. Innymi słowy jest to życie *opanowane przez Chrystusa*, dotknięte Jego ręką i pozostające w zasięgu Jego głosu⁴⁹. Naśladowanie Chrystusa nigdy nie ma charakteru statycznego, ściśle określonego, ale jest czymś dynamicznym, twórczym, odpowiedzialnym⁵⁰. Dążenie do coraz pełniejszego upodobnienia się do Chrystusa pomaga prawdziwej odnowie, zgodnej z charyzmatem instytutu. Dokładniejszy program naśladowania Chrystusa znajduje się w regule i konstytucjach poszczególnych instytutów, dokumentach realizujących charyzmat założycieli, zatwierdzonych przez kompetentną władzę kościelną⁵¹.

Śluby i rady ewangeliczne. W rozważaniach o szczególnym naśladowaniu Chrystusa przez osoby konsekrowane trudno nie wspomnieć o radach ewangelicznych i ślubach lub innych więzach, na mocy których zobowiązują się oni żyć w czystości, ubóstwie i posłuszeństwie⁵². W instrukcji podkreśla się, że rady ewangeliczne mają sens tylko wtedy, gdy służą pomocą w umacnianiu miłości do Chrystusa. Podejmując rady ewangeliczne, osoby konsekrowane starają się dzielić doświadczenie czystości, ubóstwa, i posłuszeństwa Chrystusa, wyrażając tym samym wolę całkowitego upodobnienia się do Niego, odtworzenia formy życia, jaką On obrał przyszedłszy na świat – najbardziej radykalnej formy życia Ewangelią – formy Boskiej. Śluby uzdalniają do takiej miłości, jaką miłował Chrystus, czynią wolnymi od zniewolenia rzeczami, pomagają w poddaniu całego życia Jemu⁵³.

Moment powołania. W instrukcji zwrócono uwagę na to, że w rozpoczęciu na nowo od Chrystusa i naśladowaniu Go duże znaczenie ma moment „pierwszej miłości”, od którego rozpoczęło się pójście za Jezusem⁵⁴. Ta „pierwsza miłość” jest darem Chrystusa, a decyzja o pójściu za nią staje się tylko odpowiedzią człowieka. Świadomość tego, że osoba konsekrowana kiedyś stała się przedmiotem nieskończonej miłości Chrystusa i jest nim nadal, powinna pomóc w przewyciężaniu trudności zarówno w życiu osobistym, jak i prze-

⁴⁹ Vcon 22, 16, 18, 25, 40; RNCH 22.

⁵⁰ B. S e c o n d i n, *Sequela e profezia. Eredità e avvenire della vita consacrata*, Roma 1983, s. 67-68.

⁵¹ Vcon 37; RNCH 24, 34.

⁵² KPK/1983 kan. 573-575; RNCH 22.

⁵³ RNCH 22; Vcon 16, 18.

⁵⁴ RNCH 22.

żywanych przez cały instytut. Owa „pierwsza miłość” osób konsekrowanych powinna je wciąż ożywiać, czynić mocnymi, odważnymi i napełniać śmiałością, bo tylko w ten sposób będą mogły być twórcze i zdolne do odnowienia instytutu⁵⁵.

2.2 Całkowite oddanie życia Bogu

Istotną cechą życia konsekrowanego jest całkowite poświęcenie się Bogu poprzez podjęcie rad ewangelicznych⁵⁶. Również omawiana instrukcja podkreśla, że osoby konsekrowane nie mogą przestawać na dawaniu Bogu tylko *jakiejś części swego czasu*, ale powinny oddać Mu całe swoje życie⁵⁷.

Postępujący kryzys religijny dotyka również życia konsekrowanego, niosąc ze sobą szereg negatywnych zjawisk, takich jak np. spadek liczby powołań, powodujący starzenie się instytutów, obniżenie szacunku wiernych dla życia konsekrowanego, czy chociażby wzrost znaczenia laikatu, który prowokuje pytanie o sens życia konsekrowanego w Kościele w ogóle. Powyższe problemy mają jednak również aspekt pozytywny, ponieważ przyczyniają się do oczyszczenia życia konsekrowanego i skłaniają zakonników do szukania własnej tożsamości⁵⁸. To one są wyzwaniem do pełniejszego przeżywania własnej konsekracji, do odnalezienia istoty życia konsekrowanego. Ta ostatnia – jak wynika z instrukcji i adhortacji *Vita consecrata* – polega nie tylko na naśladowaniu Jezusa czystego, ubogiego i posłusznego woli Ojca, ale przede wszystkim na przeżywaniu swej konsekracji jako poddania Chrystusowi całej egzystencji, bezwarunkowego oddania Mu swego życia, złożenia w ofierze swej teraźniejszości i przyszłości⁵⁹. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. określa to jako całkowite oddanie się umiłowanemu nade wszystko Bogu⁶⁰. Tylko taki sposób przeżywania konsekracji jest wyraźnym i wymownym świadectwem we współczesnym świecie⁶¹, a szczegól-

⁵⁵ KPK/1983 kan. 574 § 2; RNCH 22.

⁵⁶ LG 44; PC 5; KPK/1983 kan. 573 § 1.

⁵⁷ RNCH 34.

⁵⁸ RNCH 13; IX Zgromadzenie zwyczajne Synodu Biskupów, *Życie konsekrowane i jego posłannictwo w Kościele i świecie «Instrumentum laboris»*, (odtąd: IL), Watykan 1994, 26.

⁵⁹ Vcon 16,17.

⁶⁰ KPK/1983 kan. 573 § 1

⁶¹ RNCH 8, 33.

nie obecnie istnieje zapotrzebowanie na świadectwo osób konsekrowanych – zdecydowane, jednoznaczne i jawne. Świadectwo zgodności między przepowiadaniem a życiem⁶².

2.3. Wyraźny znak w Kościele

Całkowitość w oddaniu swego życia Bogu przez osoby konsekrowane decyduje o tym, czy są one widocznym znakiem w Kościele i na ile zapowiadają już tu, na ziemi, niebieską chwałę innym członkom Ludu Bożego⁶³.

W dobie wzrastającej świadomości powołania wszystkich wiernych do świętości apeluje się w instrukcji do osób konsekrowanych o podjęcie wysiłku na rzecz zrozumienia wartości swego życia poświęconego Bogu także jako znaku wobec świętości wszystkich członków Kościoła⁶⁴. Świadectwo osób konsekrowanych powinno polegać na ukazywaniu formy życia Chrystusa czystego, ubożego i posłusznego woli Ojca aż do śmierci⁶⁵, ponieważ przyczynia się ono do wzrostu życia duchowego wśród chrześcijan⁶⁶. Głębokie przeżywanie własnej konsekracji i świadczenie o niej jest obecnie bardziej konieczne niż kiedykolwiek, zwłaszcza tam, gdzie spadek liczby powołań zmusza niejako do dawania lepszego świadectwa, do bycia bogatszym fermentem i zaczynem⁶⁷.

Bardzo też często samo życie pełnością konsekracji staje się cichym świadectwem sprzeciwu wobec współczesnego, nieludzkiego świata, a także wkładem osób konsekrowanych w ewangelizację⁶⁸.

Autentyzm oddania się Bogu osób konsekrowanych pozwala też wiernym postrzegać życie Bogu poświęcone jako znak eschatologiczny. Zależność między pełnią ich oddania i zapowiedzią niebieskiej chwały należy również do istotnych elementów życia konsekro-

⁶² Vcon 85.

⁶³ PC 5; KPK/1983 kan. 573 § 1

⁶⁴ RNCH 13.

⁶⁵ RNCH 2: „Dzisiejsze społeczeństwo pragnie widzieć w nich konkretne odzwierciedlenie działania Chrystusa, Jego miłości do każdej osoby, bez czynienia wyjątków i dodawania różnicujących przymiotników. Pragnie doświadczyć, że można powiedzieć wraz z Apostołem Pawłem: „Choć nadal prowadzę życie w ciele, jednak obecne życie moje jest życiem wiary w Syna Bożego, który umiłował mnie i samego siebie wydał za mnie” (Ga 2,20)”; Tamże 13.

⁶⁶ RNCH 8.

⁶⁷ RNCH 13.

⁶⁸ RNCH 33, 34; Vcon 76.

wanego wzmiankowanych w KPK/1983 r.⁶⁹. Konsekracja jest rozumiana jako zapowiedź przyszłej chwały głównie dzięki ślubowi dziewictwa, wiernie zachowywanemu, rozumianemu przez tradycję jako zapowiedź ostatecznego świata, kiedy ludzie nie będą już się żenić ani za mąż wychodzić, lecz staną się niczym aniołowie w niebie⁷⁰.

2.4. Uległość działaniu Ducha Świętego

Istotnym elementem życia według rad ewangelicznych jest naśladowanie Chrystusa pod działaniem Ducha Świętego. Pod wpływem Ducha osoby konsekrowane poprzez nieustanne oczyszczanie dążą do naśladowania Chrystusa, do ukształtowania w sobie Jego myśli i uczuć tak, aby stać się *historyczną kontynuacją szczególnej obecności zmartwychwstałego Pana*⁷¹. Elementu tego – jako istotnego – nie pominięto w Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II⁷² ani w omawianej instrukcji, gdzie został szczególnie wyeksponowany, ponieważ poświęcono mu jeden z podrozdziałów zatytułowany: „Ulegli Duchowi Świętemu”. Poza tym cały tekst instrukcji przeniknięty jest wciąż powracającą myślą o Duchu Świętym⁷³, co podkreśla fakt ścisłego powiązania z Nim życia konsekrowanego⁷⁴.

⁶⁹ KPK/1983 kan. 573 § 1.

⁷⁰ Vcon 26, 32.

⁷¹ RNCH 15; Vcon, 19, 66.

⁷² KPK/1983 kan. 573 § 1.

⁷³ RNCH 1-3 razy, 2-3 razy, 9-1 raz, 10-8 razy, 13-1 raz, 14-1 raz, 15-1 raz, 18-1 raz, 19-1 raz, 20-12 razy, 21-2 razy, 23-2 razy, 24-2 razy, 27-1 raz, 30-5 razy, 31-1 raz, 32-1 raz, 36-1 raz, 39-2 razy, 41-1 raz, 44-1 raz, 46-2 razy. W sumie 53 razy.

⁷⁴ Jeszcze 40 lat temu w dokumentach *Vaticanum II* na próżno by szukać podobnej łączności. Termin *charyzmat* Sobór Watykański II odnosi bezpośrednio do życia zakonnego i nie nazywa podejmowania rad ewangelicznych tym pojęciem. Por. IL 42: „Sobór Watykański II nie określił wyraźnie życia konsekrowanego terminem „charyzmatu”; B. O l i v i e r, *Il carisma della vita religiosa nel Concilio e nei documenti post-cociliari*, Vita Consacrata 17 (1981) 324: „La vita religiosa vi è presentata incontestabilmente come un carisma. Bisogna però notare che in nessuna parte si trova l'espressione „carisma della vita religiosa”, è il contesto che è qui determinante”. Por. T. B i e l s k i, *Synopsa tekstów Soboru Watykańskiego II*, Poznań-Warszawa 1970, s. 118-120; P. L i s z k a, *Charyzmatyczna moc życia zakonnego*, s. 118; D. J. A n d r é s, J. C. R. G a r c í a, *La vita religiosa nel dinamismo della Chiesa*, Vita Consacrata 19 (1983) 20; A. B a n d e r a, *La „ricchezza di carismi” nel panorama ecclesiale della vita consacrata*, Vita Consacrata 30 (1994) 584.

Synonimów pojęcia *charyzmat życia zakonnego* można się dopatrywać w takich określeniach, jak *duch*, *pierwotny duch instytucji* (PC 2), *własny charakter i zadania* (PC 1 i 2), *łaska czy dar właściwy instytucji apostołskim* (PC 8). Por. B. S e c o n d i n, *Natura carismatica della vita religiosa*, Consacrazione e Servizio 31/12 (1982) 19; A. G e n t i l i, *Riscoperta della vita religiosa*, Vita Consacrata 13 (1977) 546.

W dokumencie *Instrumentum laboris*, wydanym dla potrzeb IX zwyczajnego zgromadzenia Synodu Biskupów, stwierdza się, że właśnie za pośrednictwem Ducha Świętego Ojciec udzielił daru życia konsekrowanemu Kościołowi, aby najbardziej istotne elementy życia Jezusa uobecniały się w świecie i pobudzały innych do wiary⁷⁵. Doświadczenie Ducha w życiu konsekrowanym objawia się w wieloraki sposób, ukazując, że jest ono charyzmatem, tzn. darem Ducha udzielonym dla dobra całego Kościoła i świata⁷⁶.

W tekście instrukcji *Rozpocząć na nowo od Chrystusa* przypomina się, że już sam fakt powstania instytutu w Kościele jest wynikiem udzielenia przez Ducha Świętego charyzmatu założycielom jako odpowiedzi na potrzebę czasu⁷⁷. To doświadczenie Ducha (inaczej charyzmat, czy patrimonium instytutu), właściwe założycielom, winno być przez członków instytutu nadal strzeżone, pogłębiane i rozwijane⁷⁸. W instrukcji podkreśla się, że tworzący nowe instytuty założyciele, poddając się działaniu Ducha Świętego, mężnie odpowiadali na potrzeby czasu, poszukując nowych form obecności w Kościele i społeczeństwie. Również obecnie Duch domaga się od członków instytutów uległości wobec Jego twórczego i nowego działania i dlatego muszą oni pozwolić prowadzić się Duchowi Świętemu, powierzyć Jego działaniu, aby na nowo zrozumieć charyzmat właściwy instytutowi i z odwagą go realizować. Zwłaszcza w obliczu trudności i wątpliwości, jakie dziś wiążą się z życiem konsekrowanym, wyraźnie brzmi wezwanie Ducha Świętego do odkrycia bogactwa i nowych możliwości tej formy życia w Kościele⁷⁹.

⁷⁵ IL 1; Vcon 5.

⁷⁶ Vcon 19; C. M a c c i e, *La parola di Dio e la vita nello Spirito nella vita consacrata*, w: AA. VV. *Il Sinodo dei Vescovi sulla Vita Consacrata*, Roma 1994, s. 121.

⁷⁷ RNCH 20, 23, 36; M. M i d a l i, *Vita religiosa*, w: DTVC, Milano 1994, s. 1822; J. M. L o z a n o, *La sequela di Cristo*, Milano 1981, s. 149.

⁷⁸ RNCH 20; Sacra Congregatio pro Religiosis et Institutis Saecularibus, Sacra Congregatio pro Episcopis, *Notae directivae pro mutuis relationibus inter episcopos et religiosos in Ecclesia, «Mutuae relationes»*, 14.05.1978, AAS 70 (1978) 473-506, n. 11, 13, tekst polski: Święta Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, Święta Kongregacja Biskupów, *Wytyczne dla wzajemnych stosunków między biskupami i zakonnikami*, w: Jan Paweł II, *O życiu zakonnym. Przemówienia, listy apostolskie, instrukcje*, Warszawa-Poznań 1984, s. 333-373 (odtąd: MR); KPK/1983 kan. 578; IL 45; J. A l v a r e z G o m e z, *Storicità del carisma: legittimità e continuità*, w: *Il carisma della vita religiosa dono dello Spirito alla Chiesa per il mondo*, Quaderni di Vita Consacrata 4, Milano 1981, s. 152.

⁷⁹ RNCH 13, 20.

Życie konsekrowane jest ściśle związane z Duchem Świętym nie tylko przez fakt udzielenia charyzmatów całym instytutom, ale też poprzez nieustanne towarzyszenie przez Niego poszczególnym osobom konsekrowanym od momentu ich powołania. W numerze 20 instrukcji przypomina się, że to właśnie Paraklet pozwala usłyszeć wezwanie do pójścia za Chrystusem i pomaga w dążeniu do upodobnienia się do Niego⁸⁰. B. Maggioni wręcz zauważa analogię między radami ewangelicznymi a zstąpieniem Ducha Świętego na Jezusa podczas chrztu w Jordanie oraz w czasie czytania proroctwa Izajasza w świątyni (61, 1-2)⁸¹.

Pozwolić prowadzić się Duchowi Świętemu oznacza wciąż na nowo odkrywać Boga, Jego Słowo, miłować Go oraz ludzi⁸². Dlatego instrukcja zachęca osoby konsekrowane do położenia nacisku na duchowość w znaczeniu podjęcia *życia w Duchu*.

2.5. Prymat życia duchowego

Doniosłość życia duchowego jako jednej z zasad przystosowanej do współczesności odnowy życia zakonnego dostrzeżono w czasie *Vaticanium II*⁸³. W następnych latach wciąż do tego zagadnienia nawiązywano⁸⁴. Również w czasie zwyczajnego zgromadzenia Synodu

⁸⁰ Vcon 19: „To Duch budzi pragnienie pełnej odpowiedzi; to On kieruje wzrostem tego pragnienia, składania do udzielenia pozytywnej odpowiedzi, a później pomaga w jej wierniej realizacji; to On formuje dusze powołanych, upodabnia ich do Chrystusa czystego, ubogiego i posłusznego oraz przynagla do podjęcia Jego misji”; Por. M. M i d a l i, *Vita religiosa*, w: *Dizionario Teologico Della Vita Consacrata*, Milano 1994, s. 1822; L. C h i a p p e t t a, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, Roma 1996, t. I, n. 2608.

⁸¹ B. M a g g i o n i, *Il fondamento evangelico della vita consacrata*, w: AA. VV., *Vita consacrata, un dono del Signore alla sua Chiesa*, Torino 1993, s. 95.

⁸² RNCH 10.

⁸³ PC 2e: „... trzeba stwierdzić z całą powagą, że nawet najlepsze dostosowanie się do wymogów współczesnych czasów nie da pożądaných rezultatów, jeśli nie będzie ożywione odnową ducha, o którą nawet w działalności zewnętrznej należy przede wszystkim zadbać”; Por. Tamże 5, 6, 11.

⁸⁴ Sacra Congregatio pro Religiosis et Institutis Saecularibus, *Instructio de accommodata renovatione institutionis ad vitam religiosa ducendam «Renovationis causam»*, 6.01.1969, AAS 61 (1969) 103-120, wstęp, I 5, tekst polski, Święta Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, *Instrukcja o odnowie formacji zakonnej*, w: P a w e ł VI, *Charyzmat życia zakonnego. Przemówienia i dokumenty*, opr. A. Zuchowski, T. Sułowska, Poznań-Warszawa 1974, s. 263-282, (odtąd: RC); MR 4b; SCRIS, *Wymiar kontemplacyjny życia zakonnego «Dimensio contemplativa»* 12.08.1980, II B, (odtąd: DC) w: Jan Paweł II, *O życiu zakonnym. Przemówienia, listy apostołskie, instrukcje*, Warszawa-Poznań 1984, s. 401-419; DC II D 17.

Biskupów w 1994 r. wyraźnie stwierdzono, że podstawą odnowy życia konsekrowanego jest duchowość. Bez solidnej duchowości życie konsekrowane nie może stanąć naprzeciw wyzwaniom współczesnego społeczeństwa – być w nim wyraźnym znakiem. Dzisiejszy nieczuły świat wręcz potrzebuje silnych osobowości duchowych⁸⁵. Tymczasem również w postawach osób konsekrowanych można spotkać przejawy wygodnictwa, konsumpcjonizmu i miernoty w życiu duchowym oraz napięcie między skłonnościami do zeświecczenia a autentycznym życiem wiary⁸⁶.

Kardynał George Basil Hume w swej wypowiedzi podczas Synodu w 1994 r. wyraził opinię, że duchowość stanowi serce życia konsekrowanego. Według niego jest ona nawiązaniem osobowej relacji z Chrystusem poprzez dokładniejsze naśladowanie Go, pierwszeństwo dane Bogu poprzez konsekrację, a także otwartość na działanie Ducha Świętego. Życie konsekrowane zakorzenia się w duchowości, i dlatego nigdy nie można jej pomijać. Życie w Duchu realizowane przez osoby konsekrowane jest również potrzebne innym wiernym szukającym dróg i mistrzów duchowych. Trzeba więc, aby osoby konsekrowane były świadkami duchowości, zdolnymi do prowadzenia rozmów na temat spraw Bożych, bazując na własnym doświadczeniu, oraz by były przewodnikami na drogach życia wewnętrznego, tak aby domy zakonne stały się szkołami duchowości. Pielęgnowanie i wzrastanie w duchowości jest również zobowiązaniem wobec całego Kościoła, który zawsze był ubogaczany i odnawiany dzięki duchowości świętych zakonników i całych instytutów⁸⁷.

Środkami służącymi ożywieniu duchowości u osób żyjących w instytutach życia konsekrowanego są: słuchanie Słowa Bożego, kontemplacja, modlitwa, codzienna Eucharystia, duchowość komunii z członkami tego samego instytutu, z innymi instytutami i formami życia konsekrowanego, z wiernymi świeckimi, a także pasterzami⁸⁸.

⁸⁵ IL 86; Vcon 93; P. G. C a b r a, *Il rinnovamento della vita consacrata*, in: AA. VV., *Vita consacrata, un dono del Signore alla sua Chiesa*, Torino 1993, s. 149.

⁸⁶ RNCH 12; A. P i g n a, *La vita consacrata. Trattato di teologia e spiritualità. Identità e missione*, Città del Castello 2002, t. I, s. 31.

⁸⁷ Card. George Basil H u m e, *La «relatio ante disceptationem»*, w: AA. VV. *Il Sinodo dei Vescovi sulla Vita Consacrata*, Roma 1994, s. 314-315.

⁸⁸ RNCH 20-32; IL 86.

2.5.1. Słowo Boże

Rozpocząć na nowo od Chrystusa, postawić duchowość zdecydowanie na pierwszym miejscu i starać się ją wciąż ożywiać to szukać osoby Chrystusa w Słowie Bożym, które Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Vita consecrata* nazywa „pierwszym źródłem wszelkiej duchowości⁸⁹”.

W ostatnich latach w życiu osób konsekrowanych Słowo Boże odgrywa jeszcze większą rolę dzięki nauczaniu Soboru Watykańskiego II, który zalecał powrót do Ewangelii jako pierwszą i najważniejszą zasadę odnowy⁹⁰. W instrukcji zachęca się do intensywniejszego wprowadzania w życie zamysłu soboru, do ciągłego rozważania Pisma Świętego, a szczególnie Ewangelii, aż do takiego stopnia, aby na biorących je do ręki odcisnęły się *rysy wcielonego Słowa*⁹¹.

Słowo Boże i założyciele. Osoby konsekrowane zachęca się do zwrócenia uwagi głównie na te fragmenty Pisma Świętego, które pod działaniem Ducha stanowiły inspirację dla założycieli instytutów, każdy charyzmat założyciela wyrasta bowiem z pewnego wydarzenia ewangelicznego, które następnie znalazło swój wyraz w regule i konstytucjach instytutu. Członków instytutów, którzy powinni wciąż nawiązywać do przekazanego im przez założycieli charyzmatu, wzywa się do sięgania po fragmenty Słowa Bożego szczególnie często medytowane przez założycieli – tak, aby i dziś były ono światłem w podejmowaniu codziennego życia oddanego Bogu i źródłem twórczych inspiracji. Przywołując tekst listu *Novo mille-*

⁸⁹ Vcon 94.

⁹⁰ PC 2 a: „Ostateczną normą życia zakonnego jest naśladowanie Chrystusa ukazane w Ewangelii. Wszystkie instytuty winny więc uznać ją za swoją najwyższą regułę”; Tamże 6: „Niech przede wszystkim codziennie biorą do ręki Pismo święte, aby poprzez jego lekturę i rozważanie nabyli «wzniosłego poznania Jezusa Chrystusa» (Flp 3, 8)”; LG 42; Por. P a u l u s VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae. Normae ad quaedam exsequenda SS. Concilii Vaticani II Decreta statuuntur «Ecclesiae Sanctae»*, 6.08.1966, AAS 58 (1966) 757-787, I, tekst polski: P a w e ł VI, *Motu proprio Ecclesiae Sanctae*, w: P a w e ł VI, Charyzmat życia zakonnego. Przemówienia i dokumenty, opr. A. Zuchowski, T. Sułowska, Poznań-Warszawa 1974, s. 216-225, (odtąd: ES); RNCH 24; M. T o r c i v i a, *Valori della vita consacrata e nuove comunità monastiche italiane*, *Consacrazione e Servizio* 51/9 (2002) 20-21; B. M a r i n, *Rivistare le radici spirituali della nostra vita consacrata*, *Consacrazione e Servizio* 51/9 (2002) 30-31.

⁹¹ Jan Paweł II, Homilia skierowana do osób konsekrowanych (2 lutego 2001r.) *La santità è il primo punto essenziale del programma che ho delineato per l'inizio del nuovo Millennio*, *L'Osservatore Romano*, 4 luty 2001, s. 7; RNCH 24

*nio ineunte*⁹², instrukcja zachęca, aby czytanie czy słuchanie Słowa Bożego stawało się żywym spotkaniem z Bogiem kształtującym życie, stawiającym pytania, wskazującym kierunek działania, uczącym spojrzenia na rzeczywistość oczami samego Boga. Spojrzenie to, zakotwiczone w charyzmacie założyciela, powinno pomóc osobom konsekrowanym w poznaniu zamysłu Chrystusa także co do nowych wyzwań stojących przed instytutem w czasach obecnych⁹³.

Inne kierowane do osób konsekrowanych dokumenty kościelne poprzedzające instrukcję *Rozpocząć na nowo od Chrystusa* podkreślają m.in. konieczność podejmowania w ramach formacji studiów Pisma Świętego, bo chociaż nie jest ono książką dla uczonych, to jednak niezbędne okazuje się systematyczne studium pomocne w zrozumieniu Słowa na miarę możliwości poszczególnych osób⁹⁴. Od wychowawców odpowiedzialnych za formację wymaga się z kolei mądrości płynącej z uważnego i częstego słuchania Słowa Bożego. Wszyscy zaś zakonnicy, rozważając Słowo, powinni starać się przyjmować je nie tylko w jego obiektywnym bogactwie, lecz także w konkretach historii, którą przeżywają⁹⁵. W KPK/1983 czytanie Pisma Świętego zalicza się do podstawowych obowiązków wszystkich osób konsekrowanych⁹⁶.

2.5.2. Modlitwa i kontemplacja Oblicza Chrystusa

Innym środkiem służącym pogłębieniu życia duchowego jest modlitwa i kontemplacja Oblicza Chrystusa, do których zachęcał Jan Paweł II wszystkich wiernych na trzecie tysiąclecie⁹⁷. Zachęta owa odnosi się szczególnie do osób konsekrowanych i ma prowadzić je do *odnowienia pragnienia życia w Duchu*⁹⁸. Instrukcja wylicza następujące konkretne miejsca i sytuacje naznaczone obecnością Chrystusa, gdzie można kontemplować Jego Oblicze: Słowo Boże, Sakramenty święte, Eucharystia, każda osoba, szczególnie ta najbardziej i będąca w potrzebie, codzienność życia, każde wydarzenie

⁹² NMI 39.

⁹³ RNCH 24

⁹⁴ Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, *Instrukcja o formacji w instytutach świeckich «Nel presentare»*, 06.04.1980, D 2, 5, tekst polski w: K. Wójtowicz (red.), *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła*, Kraków 2003, s. 193-203.

⁹⁵ DC II B 8, 20.

⁹⁶ KPK/1983 kan. 662, 663 § 3, 719 § 1,

⁹⁷ NMI 16.

⁹⁸ RNCH 23.

smutne i radosne, czas próby, cierpienie i choroba. Uprzywilejowanym miejscem kontemplacji Oblicza Pańskiego – jak wynika z instrukcji – jest charyzmat założycieli instytutu i dlatego osoby konsekrowane powinny ponownie go odczytywać w życiu instytutu i swoim codziennym doświadczeniu⁹⁹.

Instrukcja, przywołując podobieństwo konsekracji jako całkowitego poświęcenia osoby z tajemnicą Chrystusa Ukrzyżowanego, wskazuje również na konieczność przeżywania tajemnicy Chrystusa Ukrzyżowanego i kontemplację bolesnego Oblicza Jezusa. Dawniej upodobnienie do Chrystusa cierpiącego przejawiało się w życiu konsekrowanym w praktykowaniu różnych form ascetycznych, a także w rozpoznawaniu cierpiącego Oblicza w więźniach, ubogich i grzesznikach¹⁰⁰. Obecnie dawne formy ascetyczne muszą ulec pewnym przeobrażeniom, aby bardziej odpowiadały mentalności współczesnego człowieka. Dzisiejsza asceza może mieć wymiar wspólnotowy i polegać np. na cierpliwym znoszeniu sytuacji starzenia się instytutu, nieprzystosowania struktur lub niepewności jutra¹⁰¹. Przed osobami konsekrowanymi jawią się również nowe oblicza *ubóstwa materialnego, moralnego i duchowego*, w których trzeba rozpoznawać Oblicze Chrystusa, miłować Je i służyć Mu¹⁰².

2.5.3. Eucharystia

Rozwojowi życia duchowego osób konsekrowanych bardzo pomaga sprawowanie lub codzienne uczestnictwo w Eucharystii¹⁰³, nazywanej często centrum życia chrześcijańskiego¹⁰⁴ oraz centrum życia konsekrowanego – indywidualnego i wspólnotowego¹⁰⁵. Instrukcja *Rozpocząć na nowo od Chrystusa* wskazuje na ścisłą łączność konsekracji zakonnej z Eucharystią, przypominając, że konsekracja

⁹⁹ RNCH 23.

¹⁰⁰ RNCH 27.

¹⁰¹ Tamże.

¹⁰² Tamże.

¹⁰³ PC 6: „Niech też zgodnie z myślą Kościoła słowem i sercem sprawują świętą liturgię, a zwłaszcza najświętszą tajemnicę Eucharystii, oraz czerpiąc z tego przebogatego źródła, podtrzymują swe życie duchowe”; KPK/1983 kan. 663 § 2, 719 § 3; Vcon 95.

¹⁰⁴ LG 11; DC II A 9.

¹⁰⁵ Paweł VI, Adhortacja apostolska *Wskazania na temat odnowy życia zakonnego według nauki Soboru Watykańskiego II* «*Evangelica testificatio*» (odtąd: ET), 48, 29.06.1971, AAS 63 (1971) 497-526, tekst polski w: P a w e ł VI, Charyzmat życia zakonnego. Przemówienia i dokumenty, opr. A. Żuchowski, T. Sułowska, Poznań-Warszawa 1974, s. 232-259; Vcon 95; RNCH 26.

jako całkowita ofiara z siebie jest ściśle związana z ofiarą eucharystyczną i przyjmuje strukturę Eucharystii¹⁰⁶. Stąd zachęca się osoby konsekrowane do ponownego *odkrycia centralnego miejsca celebracji eucharystycznej jako uprzywilejowanej przestrzeni spotkania z Panem*¹⁰⁷, gdzie mogą one znaleźć skuteczną pomoc w codziennym odnawianiu ofiary składanej Bogu z samych siebie¹⁰⁸. W Eucharystii najpełniej wyraża się zażyłość z Chrystusem, upodobnienie do Niego i całkowite utożsamienie z Nim¹⁰⁹. W niej również skupiają się wszystkie formy modlitwy¹¹⁰.

Omawiana instrukcja, zwraca szczególną uwagę na jeden z istotnych warunków celebracji Eucharystii i jej skutecznego oddziaływania na życie osób konsekrowanych – na niezbędność przebaczenia i wzajemnej miłości między osobami w niej uczestniczącymi. Ostrzega się nie tylko przed atmosferą niezgody między przystępującymi do ołtarza, ale nawet przed obojętnością jednych względem drugich. Tylko Eucharystia przeżywana w zgodzie i miłości może kształtować i odnawiać codzienną ofiarę z życia oraz stawać się źródłem duchowości zarówno dla poszczególnych osób konsekrowanych, jak i całych instytutów¹¹¹. Stąd sposób sprawowania Eucharystii skutkuje wzrostem albo zanikaniem duchowości komunii wewnątrz danej wspólnoty osób konsekrowanych oraz pomiędzy różnymi wspólnotami¹¹².

2.5.4. Duchowość komunii

Charakteryzując życie wspólnot osób konsekrowanych, przywołuje się często obraz Kościoła, który od momentu swego powstania jest wspólnotą braterską. Najbardziej charakterystyczną cechą powstałej komunii – Kościoła stanowi więź miłości jednocząca wszystkich jej członków, a wyrażająca się w posiadaniu jednego serca i jednego ducha¹¹³. Tak funkcjonująca wspólnota odznacza się specyficzną duchowością – *duchowością komunii*. Instrukcja jeszcze

¹⁰⁶ RNCH 26.

¹⁰⁷ RNCH 26.

¹⁰⁸ DC 9.

¹⁰⁹ Vcon 18; RNCH 26.

¹¹⁰ RNCH 26.

¹¹¹ DC 15; Vcon 95; RNCH 26; M. V e c c h i a t o, *Eucharistia: esigenza di comunione*, Consacrazione e Servizio 49/6 (2000) 16-17.

¹¹² Vcon 51; RNCH 26.

¹¹³ Dz 4, 32; LG 9; Por. *Congregavit nos* 9.

raz wyjaśnia to określenie, odwołując się głównie do słów Jana Pawła II zawartych w liście *Novo millennio ineunte*. Ojciec Święty pisze, że duchowość właściwa Kościołowi – komunii to umiejętność dostrzegania blasku Trójcy Świętej w nas samych i w obliczach bliźnich, a także zdolność odczuwania więzi z bratem w wierze, przyjmowanie go jako kogoś bliskiego, z kim można żyć w prawdziwej przyjaźni. Duchowość komunii to umiejętność zauważania pozytywnych cech w drugim człowieku oraz noszenia jego brzemion¹¹⁴.

Wspólnoty życia konsekrowanego – a głównie instytuty zakonne, których istotnym elementem jest życie braterskie we wspólnocie¹¹⁵ – od samego początku istnienia postrzegano jako, widzialny znak komunii, szczególnie miejsca, gdzie wzajemne relacje są bardziej bezpośrednie, a więc łatwiej o wzajemne zrozumienie i otwarcie się na siebie¹¹⁶. Również obecnie oczekuje się od osób konsekrowanych, aby coraz pełniej żyły *duchowością komunii* wewnątrz własnych wspólnot oraz poza nimi i były *mistrzami komunii*¹¹⁷. Powinny one wykazywać stałą troskę o wzrost *duchowości komunii*, czyli nieustanne kształtowanie przede wszystkim w sobie postawy wzajemnej miłości, ofiarnej służby, umiejętności akceptacji bliźniego, przebaczenia mu oraz gotowości do oddania wspólnocie wszystkiego, co się posiada, tj. dóbr materialnych, doświadczeń duchowych, talentów, pomysłów, dążeń apostołskich

¹¹⁴ NMI 43: „Duchowość komunii to przede wszystkim spojrzenie utkwione w tajemnicy Trójcy Świętej, która zamieszkuje w nas i której blask należy dostrzegać także w obliczach braci żyjących wokół nas. Duchowość komunii to także zdolność odczuwania więzi z bratem w wierze dzięki głębokiej jedności mistycznego Ciała, a zatem postrzegania go jako «kogoś bliskiego», co pozwala dzielić jego radości i cierpienia, odgadywać jego pragnienia i zaspokajać jego potrzeby, ofiarować mu prawdziwą i głęboką przyjaźń. Duchowość komunii to także zdolność dostrzegania w drugim człowieku przede wszystkim tego, co jest w nim pozytywne, a co należy przyjąć i cenić jako dar Boży: dar nie tylko dla brata, który bezpośrednio go otrzymał, ale także «dar dla mnie». Duchowość komunii to wreszcie umiejętność «czynienia miejsca» bratu, wzajemnego «noszenia brzemion» (por. Ga 6, 2) i odrzucania pokus egoizmu, które nieustannie nam zagrażają, rodząc rywalizację, bezwzględne dążenie do kariery, nieufność, zazdrość”. RCH 29; Kongregacją Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, Instrukcja: *Życie braterskie we wspólnocie* «*Congregavit nos in unum Christi amor*» (02.02.1994), n. 10 (odtąd: *Congregavit nos*), tekst polski w: K. Wójtowicz (red.), *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła*, Kraków 2003, s. 500-548.

¹¹⁵ KPK/1983 kan. 602; *Congregavit nos* 3.

¹¹⁶ *Congregavit nos* 10; RNCH 29; A. P i g n a, *Un Volto da contemplare*, *Informationes SCRIS* 27/1 (2001) 100-101.

¹¹⁷ Vcon 46; RNCH 28.

i czynów miłosierdzia¹¹⁸, a z drugiej strony odrzucanie wszystkiego, co tchnie nieufnością, zazdrością, bezwzględnym dążeniem do kariery, rywalizacją. Bez wysiłku osób konsekrowanych zmierzającego do wypracowania *duchowości komunii* nie pomogą żadne zewnętrzne narzędzia¹¹⁹.

2.5.5. Komunia z innymi instytutami

W myśl zaleceń zawartych w instrukcji *Rozpocząć na nowo od Chrystusa* osoby konsekrowane powinny przeżywać duchowość komunii nie tylko w obrębie własnych wspólnot czy instytutów, ale także z innymi instytutami, a nawet z innymi formami życia konsekrowanego¹²⁰. Wspólne korzenie ewangeliczne, a jednocześnie różnorodność form i charyzmatów na drodze realizacji rad ewangelicznych mogą przyczynić się do bardziej świadomego odkrywania własnej tożsamości¹²¹.

Zachęca się instytuty życia konsekrowanego do wzajemnego zbliżenia np. w celu wypracowania wspólnych rozwiązań dotyczących przystosowania się do nowych praw europejskich, a także rozwiązywania wewnętrznych problemów instytutów uwarunkowanych spadkiem liczby powołań. Współpraca może dotyczyć również formacji, zarządzania dobrami materialnymi oraz ewangelizacji¹²².

Instytuty już istniejące mogą we wzajemnym dialogu ubogacać nowe formy życia konsekrowanego swym doświadczeniem w dziedzinie apostołstwa i zaangażowania misyjnego oraz dzielić się obfitością dziedzictwa duchowego. Z kolei nowe formy życia konsekrowanego oraz ruchy kościelne mogą dawnym instytutom dawać przykład świeżości ewangelicznej, charyzmatycznej oraz twórczego zaangażowania w ewangelizację¹²³. Trzeba w tym miejscu zaznaczyć, że instrukcja mówi o współpracy między całymi instytutami, ruchami kościelnymi i nowymi formami życia konsekrowanego, ewentu-

¹¹⁸ IL 58; Vcon, 21, 51; B. W. Z u b e r t, *Sens i zadania wspólnoty zakonnej*, Życie Konsekrowane 3 (1994) 6-7. J. C a s t e l l a n o C e r v e r a, *Per una spiritualità di comunione incarnata nella vita comunitaria*, Informations SCRIS 27/1 (2001) 62, 73.

¹¹⁹ NMI 43.

¹²⁰ IL 30-38; Vcon 12, 62; A. N e r i, *Nuove forme di vita consacrata (Can. 605 C. I. C.)*, Roma 1995.

¹²¹ RNCH 30.

¹²² RNCH 30.

¹²³ RNCH 30; G. F. P o l i, *Ripartire da Cristo/4. La vita spirituale al primo posto*, Vita Consacrata 39 (2003) 195.

alnie między pojedynczymi osobami, wyklucza natomiast uczestnictwo zakonników i zakonnice w ruchach kościelnych¹²⁴.

2.5.6. Komunia ze świeckimi

Doskonalenie relacji komunii między instytucjami, ruchami kościelnymi i nowymi formami życia ewangelicznego powinno prowadzić w dalszej konsekwencji do otwarcia się także na wiernych świeckich, tym bardziej, że – jak czytamy w instrukcji – *trzecie tysiąclecie będzie czasem protagonizmu laikatu*¹²⁵. Nieustanny proces zgłębiania charyzmatów założycieli, zapoczątkowany jeszcze przed *Vaticanium II*, pozwala coraz wyraźniej odkryć rzeczywistość tego daru, tzn. że został on udzielony dla dobra nie tylko danego instytutu, lecz całego Kościoła. Prawdziwy charyzmat bowiem jest zawsze rezultatem działalności Ducha Świętego, skutkiem daru darmo otrzymanego. Zachowuje on nierozzerwalną łączność z Duchem – swoim początkiem i stanowi żywy impuls otrzymywany w każdej chwili ze swego źródła. Dlatego poszczególne instytuty nie mogą posiadać charyzmatu jako czegoś własnego, nie mogą nad nim panować ani nim manipulować¹²⁶. Powinny się natomiast otwierać na komunie eklezjalną i na wszystkich członków Ludu Bożego – także wiernych świeckich¹²⁷.

Pewien rodzaj komunii i współpracy między osobami konsekrowanymi i świeckimi istniał od dawna¹²⁸. W przypadku instytutów monastycznych i kontemplacyjnych relacje z wiernymi świeckimi miały przede wszystkim charakter duchowy¹²⁹, ponieważ instytuty te dzieliły się dobrami duchowymi, używając swych przestrzeni ciszy i modlitwy. Instytuty o charakterze apostołskim angażowały świec-

¹²⁴ Zagadnienie to zostało omówione dokładniej w *Congregavit nos* 62; Vcon 56.

¹²⁵ RNCH 12, 31; Por. E. V i g a n ò, *La comunione con i laici associati*, in: AA. VV. Il Sinodo dei Vescovi sulla Vita Consecrata, Roma 1994, s. 199.

¹²⁶ RNCH 31; Por. S. M. A l o n s o, *El patrimonio espiritual de un instituto religioso*, Claretianum 30 (1990) 61. Ponadto charyzmatów nie można też przekazać własną mocą drugiej osobie, gdyż to Duch Święty jest ich rozdawcą i rozdziela je według swej woli (1 Kor 12, 11). Por. M. M i d a l i, *Caratteristiche del carisma del Fondatore o della Fondatrice*, s. 76: „Un carisma non lo si può acquistare o assimilare o trasmettere, perché è lo Spirito che lo distribuisce come vuole...”.

¹²⁷ RNCH 31.

¹²⁸ V. D e P a o l i s, *Partecipazione dei laici al carisma degli istituti religiosi*, Informazioni SCRIS 1 (1998) 73.

¹²⁹ Vcon 54.

kich na polu duszpasterstwa¹³⁰, natomiast członkowie instytutów świeckich nawiązywali kontakt z wiernymi w codziennych okolicznościach życia. Wzajemne relacje osób świeckich i konsekrowanych wiązały się często z pewnymi formami pomocy i zastępstwa, wynikającymi z braków personalnych we wspólnotach zakonnych¹³¹. Dziś jednak współdziałanie tego typu okazuje się niewystarczające, ponieważ wielu wiernych świeckich, tzw. członków stowarzyszonych, oprócz możliwości niesienia pomocy dąży do osiągnięcia świętości poprzez dzielenie także życia i duchowości wspólnot zakonnych¹³². Nowością ostatnich lat jest *prośba ze strony niektórych świeckich, aby uczestniczyć w charyzmatach instytutów*¹³³, w ich duchowości i misji¹³⁴, zgodnie z charakterem i stylem życia właściwym wiernym świeckim¹³⁵.

Dotychczas wśród członków instytutów panowało mocne przekonanie, że charyzmaty Ducha Świętego dające początek poszczególnym zgromadzeniom zakonnym są niejako zmonopolizowane przez te instytuty, które ze swej strony uważały się za gwaranta autentyczności i żywotności chryzmatu i sprawowały nad nim władzę nieograniczoną¹³⁶. Instrukcja natomiast próbuje w sposób wyraźny zmienić tę wizję charyzmatu-instytutu, ukazując go jako dar dla całego Kościoła tak, że również świeccy mogą czuć się współodpowiedzialni za jego realizację¹³⁷. Współpraca i współodpowiedzialność świeckich przybierają konkretne, nowe formy ich przynależności –

¹³⁰ Vcon 54.

¹³¹ RNCH 31.

¹³² G. O. G i r a r d i, *I laici nella Chiesa in rapporto con la vita consacrata*, Vita Consacrata 24 (1988) 647.

¹³³ RNCH 31; Vcon 54; G. F. P o l i, *Ripartire da Cristo/4. La vita spirituale al primo posto*, Vita Consacrata 39 (2003) 199; P. G. C a b r a, *Aspetto organizzativo e pastorale*, w: AA. VV., *Vita consacrata, un dono del Signore alla sua Chiesa*, Torino 1993, s. 369.

¹³⁴ IL 80; Vcon 54, 55.

¹³⁵ *Congregavit nos* 70; B. S e c o n d i n, *Orizzonti del carisma di un istituto: la «nuova» partecipazione dei laici*, Informazioni SCRIS 1 (1991) 90.

¹³⁶ Tę zmianę myślenia niektórzy autorzy określają mianem rewolucji kopernikowskiej; B. S e c o n d i n, *Abitare gli orizzonti. Simboli, modelli e sfide della vita consacrata*, Milano 2002, s. 262-263.

¹³⁷ RNCH 31; B. S e c o n d i n, *Abitare gli orizzonti. Simboli, modelli e sfide della vita consacrata*, Milano 2002, s. 262-263; Trzeba odróżnić misję instytutu od prowadzonych przez niego dzieł, gdyż te dwie rzeczywistości nie pokrywają się z sobą. Charyzmat założyciela wykracza poza dzieła instytutu. Zob. E. V i g a n ò, *La comunione con i laici associati*, w: AA. VV. *Il Sinodo dei Vescovi sulla Vita Consacrata*, Roma 1994, s. 205; B. S o r g e, *Una santità più autentica. Rileggere «Ripartire da Cristo»*, Testimoni 14 (2003) 34.

także instytucjonalnej – do instytutów zakonnych. Rozwija się dawna forma trzecich zakonów¹³⁸, ale powstają też nowe stowarzyszenia i ruchy świeckie¹³⁹. Instrukcja zwraca uwagę, że wprawdzie w procesie wzajemnej i ubogacającej współpracy ważna jest odpowiednia formacja obu stron – osób świeckich i konsekrowanych¹⁴⁰, jednak to przede wszystkim od osób konsekrowanych wymaga się świadomości tożsamości charyzmatycznej własnego instytutu. Nie tylko poznania jej, ale także przeżywania i umiejętności dzielenia się nią z innymi. Partycypowanie wiernych świeckich w charyzmacie instytutu staje się wyzwaniem dla jego członków, aby autentycznie przeżywali własny charyzmat jako zakonnicy¹⁴¹.

Współdziałanie wiernych świeckich i zakonników pociąga za sobą szereg niebezpieczeństw szczególnie dla osób konsekrowanych, np. zbyt dużego zaangażowania się w ruch czy stowarzyszenie oraz podziały członków instytutu na tych zaangażowanych w ruch czy stowarzyszenie i tych bardziej indyferentnych¹⁴². Poza tym formy współpracy winny opierać się na poszanowaniu odmienności powołań oraz stylów życia osób świeckich i konsekro-

¹³⁸ G. O. Girardi, *I laici nella Chiesa in rapporto con la vita consacrata*, Vita Consacrata 24 (1988) 648.

¹³⁹ RNCH 31; Vcon 56; Więcej na temat ruchów i stowarzyszeń kościelnych: B. Zadra, *I movimenti ecclesiali e i loro statuti*, Roma 1997; B. Secondin, *Segni di profezia nella Chiesa. Comunità, gruppi, movimenti*, Milano 1987; Tenž e, *I nuovi protagonisti. Movimenti, associazioni, gruppi nella Chiesa*, Cinisello Balsamo 1991; A. Favale, (a cura) *Movimenti ecclesiali contemporanei*, Roma 1991; J. Castellano, *Carismi per il terzo millennio. I movimenti ecclesiali e le nuve comunità*, Roma Morena 2001; J. P. Cordes, *Segni di speranza. Movimenti e nuve realtà nella vita della Chiesa alla vigilia del Giubileo*, Cinisello Balsamo 1998; J. J. Cherría, *Asunción de los consejos evangelicos en las asociaciones de fieles y movimientos eclesiales*, Roma 1998; J. P. Cordes, *Segni di speranza. Movimenti e nuve realtà nella vita della Chiesa alla vigilia del Giubileo*, Cinisello Balsamo 1998; F. Ciardi, *Gli istituti di vita consacrata e i movimenti ecclesiali insieme per la causa del Regno*, Vita Consacrata 38 (2002) 140-152.

¹⁴⁰ RNCH 31; Vcon 56; V. De Paolis, *Partecipazione dei laici al carisma degli istituti religiosi*, Informations SCRS 1 (1998) 105.

¹⁴¹ *Congregavit nos* 70; G. O. Girardi, *I laici nella Chiesa in rapporto con la vita consacrata*, Vita Consacrata 24 (1988) 648.

¹⁴² Vcon 56; *Congregavit nos* 70; B. Secondin, *Abitare gli orizzonti. Simboli, modelli e sfide della vita consacrata*, Milano 2002, s. 225: „Si conoscono le province di religiosi o religiose che si sono spaccate in maniera traumatica attorno al problema dei rapporti «privilegati» con l'uno o l'altro dei movimenti [...]. Ci sono monasteri che sono rifioriti in maniera incredibile grazie alle «iniezioni» di giovani provenienti dai movimenti; e monasteri che proprio per queste «iniezioni» sono stati snaturati e sono finiti in un mare di liti e di recriminazioni”.

wanych, tak aby nie burzyć porządku dnia, dyscypliny i zasad klauzury tych ostatnich¹⁴³.

2.5.7. Jedność z Pasterzami

Kolejnym aspektem komunii eklezjalnej, rozważanym w omawianej instrukcji, jest jedność instytutów życia konsekrowanego z Pasterzami¹⁴⁴. Przypominały o tym wcześniejsze dokumenty Stolicy Apostolskiej¹⁴⁵ nie dlatego, aby przywołać zasadę porządku hierarchicznego, ale mając na uwadze potrzebę pielęgnowania *duchowości komunii* osób konsekrowanych przede wszystkim z Papieżem, centrum jedności Kościoła i z jego Magisterium¹⁴⁶. Jan Paweł II w adhortacji apostolskiej *Vita consecrata* stwierdził, że tę jedność z Papieżem i biskupami osoby konsekrowane powinny nie tylko lojalnie realizować, ale też *otwarciem* dawać niej świadectwo zwłaszcza dzisiaj, gdy zasady wiary i moralności katolickiej są nieustannie podważane. Co więcej – konsekrowani i ich instytucje powinni dodatkowo w sposób przekonany i radosny świadczyć wobec wszystkich ludzi o tej jedności wokół Magisterium Kościoła¹⁴⁷. Wydaje się oczywiste, że aby móc powyższe nauczanie wiernie realizować i głosić, uprzednio trzeba je poznać i zgłębić, czemu sprzyja obecnie obfitość literatury katolickiej.

Do dawania świadectwa wierności nauczaniu Magisterium zobowiązane są szczególnie osoby konsekrowane zajmujące się badaniami teologicznymi i nauczaniem, a także działalnością wydawniczą, katechezami oraz pracującą w środkach masowego przekazu¹⁴⁸.

¹⁴³ *Congregavit nos* 70; B. S e c o n d i n, *Orizzonti del carisma di un istituto: la «nuova» partecipazione dei laici*, Informationses SCRIS 1 (1991) 93.

¹⁴⁴ RNCH 32; Na temat współpracy instytutów życia konsekrowanego z biskupami patrz m.in. KPK/1983 kan. 591, 580; P. G. C a b r a, *Aspetto organizzativo e pastorale*, in: AA. VV., *Vita consacrata, un dono del Signore alla sua Chiesa*, Torino 1993, s. 359-373; G. G h i r l a n d a, *Relazioni tra gli istituti di vita consacrata e i vescovi*, in: AA. VV. *Il Sinodo dei Vescovi sulla Vita Consacrata*, Roma 1994, s. 165-177; A. V i g a n ó, *La Vita Consacrata e la Chiesa locale*, in: AA. VV. *Il Sinodo dei Vescovi sulla Vita Consacrata*, Roma 1994, s. 179-197.

¹⁴⁵ ES 22-40: do nr. 33-35 dekretu soboru Watykańskiego II o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*; MR.

¹⁴⁶ RNCH 32; G. F. P o l i, *Ripartire da Cristo* 4. *La vita spirituale al primo posto*, Vita Consacrata 39 (2003) 200; B. S e c o n d i n, *Sequela e profezia. Eredità e avvenire della vita consacrata*, Roma 1983, s. 55-56.

¹⁴⁷ RNCH 32.

¹⁴⁸ Vcon 46; RNCH 32.

Jedność z Pasterzami służąca pielęgnowaniu *duchowości komunii* jest zastosowaniem *sentire cum Ecclesia et in Ecclesia*¹⁴⁹. Uwidoczniło się ono szczególnie w życiu założycieli instytutów, którzy wprawdzie pod wpływem Ducha Świętego tworzyli instytuty, ale prawdziwość ich charyzmatu potwierdzała kompetentna władza kościelna. Również obecnie charyzmaty założycielskie w świetle budowania *duchowości komunii* powinny być doceniane przez Pasterzy jako dar dla całego Kościoła¹⁵⁰, a osoby konsekrowane winny być w sposób przejrzysty obecne w Kościele lokalnym – zgodnie ze swym charyzmatem.

Kończąc zagadnienie jedności osób konsekrowanych z Pasterzami warto przywołać spostrzeżenie zawarte w instrukcji, które mówi, że miłość do Kościoła i jego instytucji świadczy o miłości do Chrystusa i nie można kochać Chrystusa, dodajmy – rozpocząć na nowo od Chrystusa, kontemplować Jego Oblicza – bez dostrzeżenia Go w Kościele, bez pielęgnowania duchowości komunii z Jego Magisterium¹⁵¹.

2.6. Dążenie do świętości

Jednym z istotnych teologicznych elementów życia konsekrowanego wymienionych w KPK z 1983 roku jest dążenie do osiągnięcia doskonałej miłości¹⁵². W omawianej instrukcji i dokumentach wcześniej wydanych element ten bywa często określany mianem dążenia do świętości¹⁵³. Szczególnie w liście *Novo millennio ineunte* stwierdza się, że w trzecim tysiącleciu życie wszystkich chrześcijan powinno być przeniknięte dążeniem do świętości, do „wysokiej miary” *zwyczajnego życia chrześcijańskiego*. Powinno je również charakteryzować radykalne podjęcie wskazań Kazania na Górze, unikanie godzenia się z własną ma-

¹⁴⁹ LG 12; Congregatio pro Institutibus Vitae Consecratae et Societatibus Vitae Apostolicae, Normae directivae de institutione in religiosis institutis, *Potissimum institutionis* 02.02.1990, AAS 82 (1990) 470-532, n. 24, tekst polski w: K. Wójtowicz (red.), *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła*, Kraków 2003, s. 369-420; Vcon 46.

¹⁵⁰ RNCH 32; B. H u m e, *La «relatio ante disceptationem»*, w: AA. VV. *Il Sinodo dei Vescovi sulla Vita Consecrata*, Roma 1994, s. 314-315.

¹⁵¹ RNCH 32.

¹⁵² KPK/1983 kan. 573 § 1.

¹⁵³ LG 39-42, 12, 47; NMI 30; RNCH 4, 20, 23; Vcon 39, 93: „Dążyć do świętości – oto synteza programu każdego życia konsekrowanego, także w perspektywie jego odnowy u progu trzeciego tysiąclecia”.

łością, zadowolenia minimalistyczną etyką i powierzchowną religijnością. W Liście zaznacza się jednocześnie, że drogi świętości są bardzo różnorodne, dostosowane do każdego rodzaju powołania, dodajmy – m.in. do powołania właściwego życiu konsekrowanemu¹⁵⁴.

Instrukcja *Rozpocząć na nowo od Chrystusa* również wymaga od osób konsekrowanych odnowionego dążenia do świętości i podkreśla, że jego specyfika w ich powołaniu do *nowej i specjalnej konsekracji*¹⁵⁵ polega na ukazywaniu poprzez świadectwo rad ewangelicznych formy życia, jaką przyjął sam Chrystus¹⁵⁶. Naśladowanie Chrystusa czystego, ubogiego i posłusznego, *radykałne pójście za Nim sprowadzające się do jak najdoskonalszego upodobnienia się do Niego poprzez proces stopniowego przyswajania sobie myśli i uczuć Chrystusa ku Ojcu* nadaje oryginalność drodze świętości osób konsekrowanych¹⁵⁷. Jednocześnie w obliczu wzrastającej świadomości tego, że powołanie chrześcijan do świętości jest powszechne¹⁵⁸, ukazuje wartość przynależności do stanu szczególnie odpowiedniego do osiągnięcia doskonałości chrześcijańskiej¹⁵⁹.

Odnowione dążenie do świętości postrzega się jako owoc spotkania osób konsekrowanych z Chrystusem w różnych okolicznościach codziennego życia, zarówno na modlitwie, w życiu wspólnotowym, jak też w służbie każdemu człowiekowi¹⁶⁰. Takie nastawienie wewnętrzne osób konsekrowanych, życie przez nie w pełni teologią rad ewangelicznych, jest jednocześnie tytułowym *rozpoczynaniem na nowo od Chrystusa* oraz pogłębianiem duchowości, która zrodziła się z doświadczenia świętości założycieli i założycielek. To doświadczenie łaski jest nadal uobecnianie dzięki instytutom życia konsekrowanego i staje się pedagogią oraz duszpasterstwem świętości oddziaływującym nie tylko w gronie osób konsekrowanych, ale także w całej wspólnotcie Kościoła¹⁶¹.

¹⁵⁴ NMI 31.

¹⁵⁵ Vcon 31.

¹⁵⁶ LG 44; RNCH 13.

¹⁵⁷ Vcon 65; RNCH 18.

¹⁵⁸ LG 42.

¹⁵⁹ RNCH 13.

¹⁶⁰ RNCH 20, 23.

¹⁶¹ IL 45; Vcon 20-21; RNCH 20.

Zakończenie

Instrukcja *Rozpocząć na nowo od Chrystusa*, wydana przez Kongregację Instytutów Życia Ksekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, podejmuje wskazania Jana Pawła II zawarte w liście apostolskim *Novo millennio ineunte*, skierowane do wszystkich wiernych. W pojubiluszowym, odnowionym zaangażowaniu wiernych Jan Paweł II zachęca wszystkich członków Ludu Bożego do skupienia się wokół osoby Chrystusa, do podejmowania życia na nowo od Niego – w celu lepszego poznania Go, miłowania i naśladowania. W przypadku osób konsekrowanych, zachęta Jana Pawła II oznacza wejście na drogę odnowy, nawrócenia i realizacji powołania do świętości. Rozpocząć na nowo od Chrystusa to rozpocząć od Niego jako początku wszelkiego dążenia do miłości doskonałej drogą rad ewangelicznych. W przykładzie i nauce Chrystusa należy szukać istotnych elementów życia poświęconego Bogu. Pytanie o nie zadawano już w dobie posoborowej, charakteryzującej się gwałtownymi przemianami społecznymi i kulturalnymi, a także zmianą sytuacji wewnętrznej instytutów w postaci wzrostu średniej wieku, spadku powołań, pluralizmu stylów życia, niepewności co do własnej tożsamości. W odpowiedzi na nurtujące Kościół pytania Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich wydała 31 maja 1983 roku *Instrukcję o istotnych elementach nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostolskiej «The Renewal of Religious Life»*¹⁶², gdzie przedstawiono zasadnicze i podstawowe elementy życia zakonnego. Wydaje się, że dwadzieścia lat później, na początku trzeciego tysiąclecia, podobne problemy w nieco nasilonej postaci dotyczą na nowo życie konsekrowane i wymagają ponownego powrotu do istotnych elementów życia konsekrowanego, a wśród nich głównie elementów teologicznych, duchowych.

Gli elementi essenziali della vita consacrata secondo l'istruzione *Ripartire da Cristo*

L'articolo vuole presentare il documento della Congregazione per gli Istituti di vita consacrata e le Società di vita apostolica intitolato *Ripartire da Cristo. Un rin-*

¹⁶² Tekst polski w: K. Wójtowicz (red.), *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła*, Kraków 2003, s. 289-315.

novato impegno della vita consacrata nel terzo millennio. La Congregazione ha voluto indicare di nuovo, ai consacrati e alle consacrate, gli elementi costitutivi della vita consacrata. La Congregazione ricorda che la loro vita sia totalmente dedicata a Dio e i religiosi stessi ripartano ogni giorno da Cristo. L'istruzione presenta gli elementi costitutivi della vita consacrata: il Signore – centro della vita consacrata; la vita totalmente dedicata a Dio; la vita consacrata in quanto segno dell'amore eterno di Dio; desiderio della santità; vivere alla luce dello Spirito Santo; il primo posto dovrebbe avere soprattutto la vita spirituale. Allo sviluppo dell'ultimo elemento soprannominato, serve: la Parola di Dio; la preghiera e la contemplazione i volti di Cristo; l'Eucaristia; la spiritualità di comunione con gli altri istituti, e con i laici, e con i pastori.